

Rola pedagoga szkolnego w pracy z dzieckiem z niepełnosprawnością ruchową

WSKAZÓWKI,
NARZĘDZIA
I WZORY DOKUMENTÓW

Spis treści

Wstęp.....	5
Przyczyny niepełnosprawności.....	5
Elementy IPET.....	10
Użytkownicy ACC.....	11
Współpraca z rodzicami.....	12
Załącznik nr 1. Arkusz wstępnego rozpoznania mocnych i słabych stron ucznia.....	15
Załącznik nr 2. Kwestionariusz – zbiór informacji i ocena potrzeb dotyczących alternatywnych metod komunikacji.....	23
Załącznik nr 3. Arkusz obserwacji funkcjonowania ucznia (narzędzie do wypełnienia przed wielospecjalistyczną oceną poziomu funkcjonowania ucznia).....	26
Załącznik nr 4. Miniporadnik z zestawieniem gier i zabaw dla dzieci z niepełnosprawnością ruchową, w tym poruszających się na wózkach.....	43
Bibliografia.....	47

Wstęp

Zgodnie z definicją Marii Borkowskiej niepełnosprawność ruchowa to wszelkie zaburzenia funkcjonowania narządu ruchu człowieka, które mogą być wywołane m.in. uszkodzeniami lub zaburzeniami czynności układu nerwowego, chorobami uwarunkowanymi genetycznie, stanami pourazowymi, wadami wrodzonymi lub innymi przyczynami, których konsekwencją jest ograniczenie sprawności ruchowej.

Przyczyny niepełnosprawności

Do pierwotnych zmian w układzie ruchu zaliczają się m.in.: wrodzone niedorozwoje oraz braki w kończynach dolnych i górnych, wrodzone deformacje stóp, wrodzone zwichnięcia stawów biodrowych, ograniczenia funkcji stawów wynikające z wrodzonych wad, a także wady kręgosłupa i tułowia, przepuklina oponowo-rdzeniowa prowadząca do niedowładów i porażień kończyn oraz inne nieprawidłowości.

Nabyte zmiany mogą być spowodowane urazami, powikłaniami po złamaniach kości kończyn i kręgosłupa, które mogą skutkować niedowładami oraz uszkodzeniami układu nerwowego, jak również amputacjami kończyn. Uszkodzenia układu ruchu mogą także wynikać z procesów zapalnych obejmujących kości, stawy, mięśnie oraz układ nerwowy, co może prowadzić do deformacji kości, ograniczenia ruchomości stawów, a także do niedowładów i porażień mięśni. Na uszkodzenia układu ruchu wpływają również stany niedotlenienia, zaburzenia metaboliczne i hormonalne, takie jak: mózgowe porażenie dziecięce, aseptyczne martwice kości, złuszczenie głowy kości udowej oraz inne schorzenia. Do nabytych uszkodzeń narządu ruchu zaliczają się także gruźlica kostno-stawowa oraz zmiany reumatoidalne, które mogą ograniczać, utrudniać lub nawet uniemożliwiać poruszanie się, chodzenie, siadanie i wykonywanie codziennych czynności, często powodując zależność od innych osób.

Niepełnosprawność ruchową mogą powodować także skrzywienia kręgosłupa, które mogą występować w różnych formach, takich jak: kifoza (wygięcie kręgosłupa w części piersiowej), lordoza (wygięcie do przodu w części lędźwiowej) oraz skolioza (skrzywienie boczne kręgosłupa). Przyczynami skrzywień mogą być zarówno wady wrodzone, jak i nabyte, różne choroby, zaburzenia rozwoju kości i układu więzadłowego, niedożywienie, nieprawidłowa postawa, nadmierny wysiłek fizyczny oraz brak urozmaiconego ruchu i aktywności na świeżym powietrzu w okresie intensywnego wzrostu.

Wrodzone zwichnięcie stawu biodrowego jest wadą, którą można wykryć kilka dni po urodzeniu dziecka. Objawy to asymetria fałdów udowych, ograniczenie

odwodzenia stawu biodrowego, uwypuklenie biodra i spłaszczenie pośladków. W późniejszym etapie może to prowadzić do przedłużonego okresu raczkowania i opóźnienia stania na własnych nogach, jeśli zwichnięcie jest jednostronne, lub do chodzenia w sposób kaczkowaty, jeśli jest obustronne. Wczesne rozpoczęcie rehabilitacji może przynieść dobre rezultaty i uchronić dziecko przed trudnymi zabiegami.

Wśród dzieci z niepełnosprawnością ruchową można wymienić przypadki deformacji kończyn dolnych, takie jak: koślawe lub szpotawe kolana oraz różne wady anatomiczne stóp. Tego typu deformacje mogą wynikać z niedożywienia, awitaminoz, otyłości, noszenia ciężkich przedmiotów, a także z porażeń i niedowładów, które mogą być konsekwencją choroby Heinego-Medina, mózgowego porażenia dziecięcego lub urazów. Deformacje kończyn dolnych utrudniają dziecku poruszanie się, wpływają na nieprawidłową postawę, zmniejszają zdolność do koordynacji ruchowej oraz ograniczają wykonywanie różnych czynności, takich jak: jazda na rowerze, narciarstwo czy praca w pozycji stojącej.

Przyczyną niepełnosprawności ruchowej może być również mózgowe porażenie dziecięce, które powoduje uszkodzenie centralnego układu nerwowego, prowadząc do zaburzeń czynności ruchowych. Głównymi objawami są zaburzenia ruchowe oraz napięcia mięśni. Przyczyny uszkodzenia obejmują: niedotlenienie, zmiany krwotoczne, zakażenia, urazy okołoporodowe oraz zaburzenia metaboliczne. W tym zespole chorobowym najczęściej występują spastyczne niedowłady, które mogą obejmować wszystkie kończyny, jedynie dolne kończyny lub kończyny jednej połowy ciała. Rzadziej występuje postać ataktyczna, która charakteryzuje się trudnościami w utrzymaniu równowagi i koordynacji ruchów, oraz postać dyskinetyczna, która powoduje ruchy mimowolne utrudniające wykonywanie ruchów dowolnych. Może także wystąpić postać mieszana z różnorodnymi objawami.

Poziom funkcjonowania dzieci z niepełnosprawnością ruchową zależy od:

- rodzaju uszkodzenia (dotyczącego ośrodkowego lub obwodowego układu nerwowego),
- okresu, w którym doszło do niepełnosprawności (wrodzona lub nabyta),
- stopnia niepełnosprawności (lekka, umiarkowana czy znaczna).

Praca z uczniem z niepełnosprawnością ruchową to ogromne wyzwanie dla każdego nauczyciela, dlatego też pedagog specjalny powinien otoczyć wsparciem wszystkich członków szkolnej społeczności, tak aby pojawienie się dziecka z niepełnosprawnością w szkole nie było zbyt dużym obciążeniem dla samego ucznia, jego kolegów (trudności wynikające z nadmiernej chęci niesienia pomocy, co w konsekwencji może zakłócać samodzielność ucznia) i nauczycieli (trudności

wynikające z odpowiedzialności). Dużą rolę odgrywa tutaj aspekt edukacyjny. Warto, by pedagog specjalny przedstawił nauczycielom wszelkie informacje dotyczące mocnych i słabych stron wynikających z kompetencji i ograniczeń dziecka z niepełnosprawnością. Nie bez znaczenia pozostaje również odpowiednie przygotowanie innych uczniów, tak aby presja niesienia pomocy nie była ważniejsza od dostrzeżenia w uczniu z niepełnosprawnością jego zalet, umiejętności i zainteresowań lub też w drugą stronę – by brak zrozumienia nie powodował braku szacunku, tolerancji i akceptacji.

Kiedy na Twojej zawodowej drodze spotykasz ucznia z niepełnosprawnością, to najważniejsza jest współpraca z innymi nauczycielami. Pamiętaj, że Twoja ekspercka wiedza i umiejętności są dla innych niezwykle wspierające.

Kluczową kwestią jest dostosowanie warunków edukacyjnych do indywidualnych możliwości ucznia. Poniżej zamieszczono kilka uniwersalnych wskazówek, które mogą ułatwić to działanie, natomiast chcąc poznać potrzeby konkretnego ucznia, warto przed przystąpieniem do opracowania strategii wsparcia wypełnić „Załącznik nr 1. Arkusz rozpoznania mocnych i słabych stron ucznia”.

Trzeba pamiętać, że w opracowaniu dokumentu określającego dostosowanie warunków i wymagań edukacyjnych powinni brać udział wszyscy nauczyciele uczący dziecko, a zapoznać się z nim powinni wszyscy pracownicy pedagogiczni (każdy ma przecież kontakt z uczniem – w trakcie przerw, zastępstw itp.), w przeciwnym razie dostosowanie nie ma sensu, gdyż w większości przypadków nie ma nic wspólnego ze szkolną rzeczywistością i stanowi wtedy martwy przepis. Ważne jest również, by skupić się na konkretnych potrzebach dziecka i stworzyć warunki specjalnie dla niego. W związku z tym powielanie informacji zawartych w książkach, internecie, opracowaniach nie jest dobrą praktyką.

W przypadku ucznia z niepełnosprawnością ruchową, u którego nie występuje niepełnosprawność intelektualna, realizacja podstawy programowej kształcenia ogólnego jest jak najbardziej możliwa. Ważne jest jednak dostosowanie warunków edukacyjnych do jego specyficznych potrzeb.

Aby odpowiednio dostosować warunki edukacyjne do możliwości dziecka, należy:

- usunąć bariery architektoniczne (takie jak progi), zastosować windy i podjazdy, automatyczne drzwi, poręcze w toaletach oraz dedykowane miejsca parkingowe,
- przystosować miejsce pracy ucznia, dbając o odpowiednie oświetlenie, wystarczającą przestrzeń w klasie umożliwiającą swobodne poruszanie